

ks. Antoni Świerczek

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

PASTORALNE PERSPEKTYWY ADHORTACJI *AMORIS LAETITIA*

Abstract Pastoral perspective of adhortation *Amoris laetitia*. The aim of this article is to show pastoral tasks towards the family and marriage resulting from the teaching of the Church in the apostolic exhortation *Amoris laetitia*. Pope Francis focuses on the four main challenges of the pastoral care of the family: preparation for marriage, accompaniment to spouses, especially in the first years after the marriage, the marriage of survivors and difficulties, and the formation of pastors and secular family pastoral workers. The author of this article seeks to illustrate these pastoral tasks in the context of the entire study of the Church about marriage and the family in the modern world.

Pastoralne perspektywy adhortacji *Amoris laetitia*. Celem artykułu jest pokazanie duszpasterskich zadań wobec rodziny i małżeństwa wynikających z nauczania Kościoła w adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*. Główne wyzwania duszpasterstwa rodzin papież Franciszek koncentruje na czterech kwestiach: przygotowanie do małżeństwa, towarzyszenie małżonkom, zwłaszcza w pierwszych latach po ślubie, towarzyszenie małżeństwom przeżywającym problemy i trudności oraz osobom żyjącym w powtórnym związku, a także formacja duszpasterzy i świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Autor artykułu stara się ukazać te duszpasterskie zadania w kontekście całego nauczania Kościoła o małżeństwie i rodzinie w świecie współczesnym.

Keywords exhortation *Amoris laetitia*, Catholic Church teaching, family, pope Francis, synod of bishops, marriage

adhortacja *Amoris laetitia*, nauczanie Kościoła, rodzina, papież Franciszek, synod biskupów, małżeństwo

Przygotowania do nadzwyczajnego synodu poświęconego rodzinie w 2014 roku poprzedziła ankieta skierowana nie tylko do biskupów i teologów, ale do wszystkich wiernych. Miała ona na celu, jak podkreślał to *Dokument przygotowawczy do Synodu 2014*, pozwolić „aktywnie uczestniczyć w przygotowaniach do nadzwyczajnego synodu, którego celem jest głoszenie Ewangelii pośród dzisiejszych wyzwań duszpasterskich dotyczących rodziny”¹. Nadesłane z całego świata analizy ankiety stały się bazą do przygotowania *Instrumentum laboris*, w oparciu o które przebiegały obrady synodu nadzwyczajnego 2014 roku². Również *Instrumentum laboris* dla synodu zwyczajnego w 2015 roku opierało się na analizie *Relatio finalis* synodu nadzwyczajnego dokonanej w różnorodnych środowiskach Kościoła powszechnego³.

Śledząc relacje z obrad obydwu sesji synodu, możemy dostrzec nieustanne odwoływanie się do doświadczenia Kościołów lokalnych, a nade wszystko do doświadczenia konkretnych małżeństw i rodzin, które w codziennym życiu przeżywają swoje radości i smutki życia małżeńskiego i rodzinnego.

Fakty te wskazują, jak wielkie znaczenie ma cała działalność duszpasterska Kościoła na rzecz małżeństwa i rodziny. Wprawdzie zagadnienie to odnajdujemy już we wcześniejszym nauczaniu Magisterium Kościoła, by wspomnieć niektóre. Sobór Watykański uczy, że „zadaniem kapłanów jest wspieranie powołania małżonków w ich pożyciu małżeńskim i rodzinnym różnymi środkami duszpasterskimi, jak głoszenie słowa Bożego, kultem liturgicznym i innymi pomocami duchowymi, a również umacnianie ich z dobrocią i cierpliwością wśród trudności i utwierdzanie w miłości”⁴. Natomiast Paweł VI kończy encyklikę *Humanae vitae* apelem do biskupów, aby „z wszelką gorliwością i niezwłocznie oddali się dziełu zabezpieczenia małżeństwa i obrony jego świętości”, co domaga się „koordynacji działalności duszpasterskiej we wszystkich dziedzinach aktywności ludzkiej” (HV 3). Zaś Jan Paweł II w adhortacji *Familiaris consortio* podkreśla „pilną potrzebę duszpasterskiej obecności Kościoła dla podtrzymywania rodziny. Trzeba podjąć każdy wysiłek, ażeby zorganizować i rozwinąć duszpasterstwo rodzin, troszcząc się o tę pierwszoplanową dziedzinę w przekonaniu, że przyszłość ewangelizacji zależy w wielkiej mierze od „Kościoła domowego”. I dalej papież rodzin podkreśla, że owa troska winna obejmować wszystkie rodziny, a szczególnie te, „które znajdują się w sytuacjach trudnych czy nieprawidłowych” (FC 65). Również Benedykt XVI wielokrotnie podkreślał potrzebę duszpasterskiej troski o małżeństwo i rodzinę. Między innymi w adhortacji *Sacramentum caritatis* podkreśla, że „zbyt wielkie jest dobro, którego Kościół i całe społeczeństwo oczekują od małżeństwa i od rodziny na nim opartej, aby nie zaangażować się dogłębnie w to specyficzne zadanie duszpasterskie” (SC 29).

¹ *Sinodo dei Vescovi. III Assemblea Generale Straordinaria. Documento preparatorio*, w: *La famiglia è il futuro. Tutti i documenti del Sinodo straordinario 2014*, a cura di A. Spadaro, Milano 2014, s. 42.

² Por. L. Card. Baldisseri, *Sinodo dei Vescovi. III Assemblea Generale Straordinaria. Le sfide pastorali sulla famiglia nel contesto dell'evangelizzazione. Instrumentum laboris. Presentazione*, w: *La famiglia è il futuro. Tutti i documenti del Sinodo straordinario 2014*, dz. cyt., s. 48–49.

³ Por. L. Card. Baldisseri, *Sinodo dei Vescovi. XIV Assemblea Generale Ordinaria. Instrumentum laboris. Presentazione*, w: *La famiglia oltre il miraggio. Tutti i documenti del Sinodo ordinario 2015*, a cura di A. Spadaro, Milano 2015, s. 72–73.

⁴ Sobór Watykański II, konst. *Gaudium et spes*, 52.

Wskazane niektóre tylko przykłady jasno pokazują, że konieczność prowadzenia i pogłębiania duszpasterstwa małżeństw i rodzin zawsze stanowiły centrum nauczania i misji Kościoła.

Jednak akcenty postawione przez niektórych ojców synodalnych I i II sesji synodu wydają się sugerować, jakoby ta przestrzeń działalności Kościoła, zwłaszcza na niektórych płaszczyznach, była dotychczas mocno zaniechana. Stąd z wielką nadzieją oczekiwany był dokument papieża Franciszka wieńczący obrady obydwu sesji synodu poświęconego małżeństwu i rodzinie. Dokumentem tym jest posynodalna adhortacja *Amoris laetitia*, która, jak mówi sam papież, zebrała „owoce dwóch ostatnich synodów o rodzinie, dołączając inne rozważania, które mogłyby ukierunkować refleksję, dialog czy działania duszpasterskie, a jednocześnie dawałyby tchnienie, bodziec i pomoc rodzinom w ich poświęceniu i w ich trudnościach” (AL 4).

Motywy duszpasterstwa rodzin przewijają się przez cały dokument, ale temu zagadnieniu poświęcony jest głównie rozdział szósty adhortacji. I tutaj we wstępie znajdujemy bardzo symptomatyczne stwierdzenie, że „choć dialogi w procesie synodalnym doprowadziły do przedstawienia potrzeby wypracowania nowych dróg duszpasterskich”, to papież nie ma „zamiaru przedstawić tutaj duszpasterstwa rodzin”. To zadanie pozostawia poszczególnym wspólnotom, które „będą musiały wypracować propozycje bardziej praktyczne i efektywne, uwzględniające zarówno naukę Kościoła, jak i lokalne potrzeby i wyzwania” (AL 199). Takie ustawienie problemu wydaje się słuszne, albowiem to doświadczenie i praktyka konkretnej wspólnoty najlepiej pokazują, jakie są jej szczegółowe problemy i zadania duszpasterskie. Z drugiej jednak strony stwarza to niebezpieczeństwo, że ograniczy się jedynie do bardzo okrojonego czy wręcz subiektywnego sposobu rozumienia i tłumaczenia zagadnienia małżeństwa i rodziny, które są rzeczywistościami ponadhistorycznymi i wartościami ogólnoludzkimi. Dlatego dotychczasowe dokumenty Magisterium Kościoła nakreślały obiektywne zasady i ramy duszpasterstwa rodzin, pozostawiając ich konkretną aplikację wspólnotom partykularnym⁵.

Główne wyzwania duszpasterstwa rodzin papież Franciszek koncentruje na czterech kwestiach: przygotowanie do małżeństwa, towarzyszenie małżonkom, zwłaszcza w pierwszych latach po ślubie, towarzyszenie małżeństwom przeżywającym problemy i trudności oraz osobom żyjącym w ponownym związku, a także formacja duszpasterzy i świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Czyli, jak to określił w jednym z komentarzy prof. José Granados, adhortacja zwraca uwagę na duszpasterstwo węzła małżeńskiego na każdym etapie jego realizacji (przygotowania, trwania czy kryzysu). „Węzeł małżeński nie jest bowiem jedynie faktem prawnym. Jest to miłość, która łączy dwoje ludzi, obejmuje uczucia i pożądanie, ale jest od tego większa. Bo w tym węzle jest obecna obietnica Boga. Taka jest chrześcijańska wizja małżeństwa. Bóg daje

⁵ Por. np. FC 77–86; Papieska Rada ds. Rodziny. *Duszpasterstwo osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach. Zalecenia*, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. 2, red. K. Lubowicki, Kraków 1999, s. 433–438; Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Wskazania na temat formacji seminarzystów odnośnie problemów związanych z małżeństwem i rodziną*, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. 2, dz. cyt., s. 127–149.

nam nierozzerwalność małżeństwa nie jako ciężar, ale jako dar. I na tym darze musi się koncentrować duszpasterstwo”⁶.

1. DUSZPASTERSTWO NARZECZONYCH

Papież podkreśla, że przygotowanie do małżeństwa i „uczenie się miłości nie jest czymś, co może być improwizowane, ani nie może być celem krótkiego kursu poprzedzającego małżeństwo. Właściwie każdy przygotowuje się do małżeństwa od chwili swego urodzenia” (AL 208). Dlatego istotne jest, aby towarzyszyć narzeczonym na całej drodze ich zbliżania do zawarcia związku małżeńskiego oraz przygotowywać właściwe, specyficzne dla konkretnego środowiska i miejscowych zwyczajów programy przygotowania do małżeństwa. W takie towarzyszenie narzeczonym winna się angażować cała wspólnota, a zwłaszcza same rodziny, które świadectwem własnego życia opartego na trwałym i nierozzerwalnym małżeństwie ukazują młodym piękno i wartość trwałej miłości (por. AL 206–207). Jest to ważne obecnie, kiedy młodzi często nie wierzą w „tak” powiedziane na zawsze i boją się definitywnego zaangażowania w życie małżeńskie i rodzinne. A potrzeba, aby duszpasterstwo doprowadziło narzeczonych do takiego momentu, kiedy będą gotowi powiedzieć „tak” na zawsze, ale nie ze względu na własne siły i uczucia, lecz dlatego, że taki jest względem nich plan Boży i oboje na ten plan się zgadzają. Duszpasterstwo winno pomóc narzeczonym w uświadomieniu sobie, że decydują się na „małżeństwo jako powołanie, które wymaga stanowczej i realistycznej decyzji, aby wspólnie przejść przez wszystkie próby i chwile trudne” (AL 211).

W przygotowaniu bezpośrednim trzeba umożliwić narzeczonym, aby skupiali się na poznaniu i zrozumieniu istoty i sensu ceremonii ślubnej oraz znaczeniu gestów i słów, jakie w czasie jej trwania mają miejsce. Często bowiem kwestie organizacyjne i materialne zajmują centralne miejsce w przygotowaniach i przysyłają narzeczonym istotę zaangażowania, jakie mają podjąć na całe życie. „Trzeba [im] pomóc w zrozumieniu, że sakrament to nie tylko jakiś moment, który potem staje się częścią przeszłości i wspomnień, ale wywiera on swój wpływ na całe życie małżeńskie w sposób trwały” (AL 216). Przygotowanie do małżeństwa winno być zatem rodzajem „inicjacji” do sakramentu małżeństwa, która pomoże narzeczonym przyjąć go z jak najlepszą dyspozycją i rozpocząć życie rodzinne z pewną solidnością.

Mówiąc o znaczeniu duszpasterstwa narzeczonych, papież zaznacza, że powinno ono jak najwięcej czerpać z tradycji i obyczajów lokalnych. Niewątpliwie jest to istotne, gdyż to odzwierciedla bogactwo życia poszczególnych wspólnot i kultur. Niemniej jednak konieczne jest, aby to lokalne bogactwo odnajdywało się i nabierało właściwego znaczenia w świetle obiektywnej prawdy o małżeństwie jako sakramencie, w którym dokonuje się spotkanie z samym Bogiem. Zwraca na to uwagę Jan Paweł II, który w adhortacji *Familiaris consortio* wprost mówi, aby celebując małżeństwo chrześcijańskie

⁶ *Amoris laetitia nie zmienia nauczania Kościoła*, www.fronda.pl/a/amoris-laetitia-nie-zmienia-nauczania-kosciola,70945.html (5.05.2016).

w kręgu kultur i tradycji przodków, stosować zasady określone normami przez Stolicę Apostolską⁷. Podobnie podkreśla to Benedykt XVI, kiedy w przemówieniu do Roty Rzymskiej wskazuje, że prawo do zawarcia małżeństwa winno być aktem zgodnym z tym, czego uczy Kościół⁸.

2. DUSZPASTERSTWO MAŁŻEŃSTW

Istotne jest podkreślenie znaczenia duszpasterstwa młodych małżeństw i rodzin w ogóle. Ten wymiar działalności duszpasterskiej Kościoła, tak bardzo podkreślany np. w *Familiaris consortio*⁹, w praktyce został mocno zaniechany. Wielokrotnie można było spotkać się z twierdzeniem ze strony małżonków, że duszpasterze doprowadzili ich do ołtarza, a potem pozostawili samym sobie. Papież podkreśla, że małżonkowie, zwłaszcza w pierwszych latach życia małżeńskiego, potrzebują obecności duszpasterzy, którzy będą towarzyszyć im, „aby ubogacić i pogłębić świadomy i wolny wybór przynależności do siebie i miłowania siebie aż do końca” (AL 217). Duszpasterstwo, będąc mocno zakorzenione w sakramencie małżeństwa, wino otwierać małżonków ku przyszłości. Małżeństwo bowiem nie jest czymś zamkniętym w momencie celebracji sakramentu małżeństwa, ale jest projektem, „który trzeba budować wspólnie, z cierpliwością, zrozumieniem, tolerancją i wielkodusznością” (AL 218).

W duszpasterstwie małżeństw, zwłaszcza młodych, ogromną rolę odgrywa świadectwo doświadczonych małżeństw angażujących się w działalność parafii. Parafia bowiem winna być miejscem, w którym „doświadczone pary mogą służyć młodszym, z ewentualnym współdziałaniem stowarzyszeń, ruchów kościelnych i nowych wspólnot” (AL 223). Takie wsparcie winno mieć na celu pomoc młodym małżeństwom w nabywaniu umiejętności bycia razem, planowaniu czasu dla siebie i całej rodziny. Powinno również pobudzać małżeństwa do tworzenia „własnych zwyczajów, dających zdrowe poczucie stabilności i ochrony, które buduje się poprzez serię wspólnych codziennych rytuałów” (AL 226). Albowiem małżonkowie i inni członkowie rodziny często dzielą jedynie przestrzeń fizyczną, zaniedbując możliwości spotkania osobowego, możliwość dzielenia się chwilami radości czy trudności i potrzeby bycia obok siebie nawet w milczeniu.

Natomiast zadaniem duszpasterzy jest troska o to, aby rodziny wzrastały w wierze i kształtowały autentyczną duchowość rodziny. Tu fundamentalną rolę odgrywają osobista, jak i rodzinna modlitwa oraz życie sakramentalne, zwłaszcza uczestnictwo w niedzielnej Eucharystii. Również istotna jest częsta lektura słowa Bożego, które „jest nie tylko dobrą nowiną dla życia prywatnego osób, ale również kryterium oceny i światłem, by rozeznac różne wyzwania, przed którymi stają małżonkowie i rodziny” (AL 227).

⁷ Por. FC 67.

⁸ Por. Benedykt XVI, *Orzeczenia sądowe muszą odzwierciedlać prawdę o małżeństwie*, <http://www.diecezja.rzeszow.pl/2015/04/benedykt-xvi-do-rot-y-2011/> (5.05.2016); por. SC 29.

⁹ Por. FC 69–78.

Szczególnym zadaniem duszpasterstwa rodzin jest umiejętność towarzyszenia rodzinom, które przeżywają śmierć współmałżonka lub dziecka. Jak podkreśla papież Franciszek, „opuszczenie rodziny, kiedy rani ją śmierć, byłoby brakiem miłosierdzia, za-przepaszczaniem szansy duszpasterskiej, a taka postawa mogłaby nam zamknąć drzwi na każde inne działanie ewangelizacyjne” (AL 253). W takich chwilach rodzina potrzebuje wyjątkowej obecności zarówno ze strony duszpasterzy, jak i całej wspólnoty parafialnej. Rodzące się wtedy pytania czy nawet chwile buntu będą łatwiejsze do przyjęcia i zrozumienia, kiedy spotkają się z pełnym wrażliwości i dyspozycyjności wsparciem duszpasterzy i wspólnoty parafialnej.

O szczególną wrażliwość duszpasterską papież apeluje w odniesieniu do rodzin, w których istnieje różnica religii oraz tych, w których są osoby o skłonnościach homoseksualnych. Takie sytuacje domagają się otwartości i poszanowania innych przekonań oraz sprzeciwu wobec jakichkolwiek przypadków dyskryminacji (por. AL 247–251).

3. DUSZPASTERSTWO MAŁŻEŃSTW W KRYZYSIE I PO ROZWODZIE

Szczególnym wyzwaniem duszpasterskim jest towarzyszenie małżeństwom przeżywającym kryzys lub dramat rozpadu związku. Różne są rodzaje kryzysów, w różnym okresie życia małżeńskiego mogą się pojawić i wielorakie są ich przyczyny. Właściwie dotyczą one każdego małżeństwa i każdej rodziny. Albowiem „historia rodziny nosi ślady wszelkiego rodzaju kryzysów, które są również częścią jej dramatycznego piękna”. Takie doświadczenia jednak domagają się podejmowania wspólnego przez małżonków wysiłku w celu ich przezwyciężenia i wyciągania wniosków. Bo „każdy kryzys pociąga za sobą pewne uczenie się, które pozwala na pogłębienie intensywności wspólnego życia, albo chociaż znalezienie nowego znaczenia doświadczenia małżeńskiego”. Dlatego, jak podkreśla papież, potrzeba „towarzyszyć małżonkom, aby potrafili zaakceptować kryzysy, jakie mogą się pojawić, podjąć wyzwanie i wyznaczyć im miejsce w życiu rodzinnym” (AL 232). Potrzeba towarzyszenia rodzinom, aby potrafiły węzeł małżeński zachować, leczyć, odnawiać przez przebaczenie na przestrzeni całego życia małżeńskiego. Jest to istotne zwłaszcza współcześnie, kiedy młodzi ludzie bardzo szybko załamują się z powodu napotkanych przeszkód i trudności i nie mają odwagi czy siły do podejmowania wysiłku w celu ich przezwyciężenia.

W takim duszpasterstwie istotną rolę odgrywają doświadczeni duszpasterze, a nade wszystko doświadczeni i uformowani małżonkowie, którzy będą gotowi towarzyszyć innym, aby „kryzysy ich nie przerażały, ani nie prowadziły ich do pochopnych decyzji. Każdy [bowiem] kryzys kryje dobrą wiadomość, którą trzeba umieć usłyszeć, wyciągając słuch serca” (AL 232). Stąd istotna jest jak najwcześniejsza reakcja na pojawiający się kryzys – fachowa, ale dyskretna obecność innych może zapobiec jego pogłębieniu, a bardzo często niepotrzebnym i bardzo bolesnym zranieniom. Natomiast kryzys przezwyciężony staje się źródłem ubogacenia, odrodzenia i umocnienia miłości, jest sposobnością powiedzenia nowego „tak”. „Wychodząc z kryzysu, mamy odwagę, by poszukiwać

głębokich przyczyn tego, co się dzieje, [...] znajdowania nowej równowagi i przebycia razem nowego etapu. Z taką postawą stałego otwarcia można stawić czoło wielu trudnym sytuacjom” (AL 238).

Szczególną troską duszpasterską należy otoczyć osoby żyjące w separacji, rozwiedzione lub opuszczone, które nie zawarły nowego związku, oraz osoby rozwiedzione żyjące w nowych związkach niesakramentalnych.

W odniesieniu do pierwszych papież, nawiązując do *Familiaris consortio* Jana Pawła II, wyraźnie wskazuje, że osób tych należy przede wszystkim wysłuchać i dowartościować ich cierpienie, aby pomóc im w podjęciu drogi przebaczenia i pojednania. Jednocześnie „osoby rozwiedzione, które jednak nie zawarły nowego związku małżeńskiego, będące często świadkami wierności małżeńskiej, trzeba zachęcać do znajdowania w Eucharystii pokarmu, który wspiera je w tym stanie. Lokalna wspólnota i duszpasterze winni towarzyszyć tym osobom z troską, zwłaszcza dzieciom lub gdy są w sytuacji poważnego ubóstwa” (AL 242).

Troską duszpasterską winny być objęte również osoby rozwiedzione żyjące w nowych związkach. Tu również papież, odwołując się do nauczania zawartego w *Familiaris consortio*, apeluje, aby „osoby rozwiedzione, żyjące w nowych związkach odczuwały, że są częścią Kościoła, że «nie są ekskomunikowane» i nie są traktowane jako takie, bo zawsze tworzą wspólnotę kościelną” (AL 243). Stąd konieczność właściwego rozeznania i towarzyszenia tym osobom, aby nie czuły się dyskryminowane, oraz popierania ich udziału w życiu wspólnoty. Papież odwołuje się również do swoich wcześniejszych decyzji, w których upraszcza procedury stwierdzania przypadków nieważności małżeństwa¹⁰.

Jednak aby duszpasterstwo osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach przyniosło właściwe skutki i owoce, winno być oparte na obiektywnej prawdzie o nierozdzielności małżeństwa. Wydaje się, że w omawianej adhortacji brakuje jednoznacznego i stanowczego potwierdzenia tej prawdy. Odnajdujemy w niej natomiast przesunięcie interpretacji konkretnych przypadków na tak zwane „forum wewnętrzne”. Papież wyraźnie mówi, że nie należy ani od synodu, ani od niego samego „oczekiwać nowych norm ogólnych typu kanonicznych”, ale że to „rozmowa z księdzem, na forum wewnętrznym, przyczynia się do tworzenia prawidłowej oceny tego, co utrudnia możliwość pełniejszego uczestnictwa w życiu Kościoła oraz kroków mogących mu sprzyjać i je rozwijać” (AL 300). To zaczęło skutkować tym, że niektórzy biskupi i kapłani, w tym duchu interpretując niektóre fragmenty adhortacji *Amoris laetitia*, zwłaszcza te zawarte w VIII rozdziale dokumentu, dopuszczają do sakramentu pokuty i Eucharystii osoby rozwiedzione żyjące w nowych związkach.

Tę prawdę natomiast jednoznacznie ukazał Jan Paweł II w *Familiaris consortio*: „Kościół jednak na nowo potwierdza swoją praktykę, opartą na Piśmie Świętym, niedopuszczania do komunii eucharystycznej rozwiedzionych, którzy zawarli ponowny związek małżeński. Nie mogą być dopuszczeni do komunii świętej od chwili, gdy ich stan i sposób życia obiektywnie zaprzeczają tej więzi miłości między Chrystusem i Kościołem,

¹⁰ Motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus* (15 sierpnia 2015), „L'Osservatore Romano” 9 września 2015, s. 3–4; Motu proprio *Mitis et misericors Iesus* (8 września 2015), „L'Osservatore Romano” 9 września 2015, s. 5–6.

którą wyraża i urzeczywistnia Eucharystia. Jest poza tym inny szczególny motyw duszpasterski: dopuszczenie ich do Eucharystii wprowadziłoby wiernych w błąd lub powodowałoby zamęt co do nauki Kościoła o nierozzerwalności małżeństwa” (FC 84). Właśnie z tego rodzaju zamętem wynikającym z różnej interpretacji *Amoris laetitia* mamy do czynienia obecnie. Różne praktyki duszpasterskie, niekiedy sprzeczne ze sobą, nie tylko są przyczyną niejasności czy konfliktów sumienia, ale wprowadzają też w błąd wielu wiernych. Są również źródłem zgorszenia. A jak podkreśla bp Athanasius Schneider, „gdy idzie o Boską wiarę, o Boskie przykazania i o nierozzerwalność małżeństwa, wszyscy członkowie Kościoła, począwszy od prostych wiernych aż po najwyższych przedstawicieli Magisterium, muszą wspólnie podejmować wysiłek przechowywania skarbu wiary oraz jej praktycznego zastosowania w stanie nienaruszalnym”¹¹.

4. FORMACJA DUSZPASTERZY I PRACOWNIKÓW ŚWIECKICH

Papież zwraca uwagę na potrzebę interdyscyplinarnej formacji przyszłych duszpasterzy dotyczącej narzeczeństwa i małżeństwa. Zaznacza przy tym, że wielu kandydatów do kapłaństwa niesie doświadczenie własnej poranionej rodziny. Stąd potrzeba zaangażowania w ten proces formacji przyszłych duszpasterzy rodzin i osób świeckich, które pozwolą „na nawiązanie większego kontaktu z konkretną rzeczywistością rodzin” (AL 203). Jest to tym bardziej istotne, że kapłan w całej swojej posłudze duszpasterskiej spotyka się nade wszystko z rodzinami, ich radościami i trudnościami.

Mówiąc o formacji kleryków i duszpasterzy do pracy z małżeństwami i rodzinami, papież mniej uwagi zwraca na konieczność formacji doktrynalnej. A ta winna stanowić fundament, w oparciu o który możliwe będzie skuteczne wykorzystanie wiedzy i interdyscyplinarnych umiejętności wpływających z nauk pomocniczych. Zwracał na to uwagę Jan Paweł II, który w *Familiaris consortio* wyraźnie zaznacza, że „ich nauka i rady winny zawsze pozostawać w pełnej zgodności z autentycznym Magisterium Kościoła, ażeby w ten sposób pomagały Ludowi Bożemu w wyrobieniu sobie prawidłowego zmysłu wiary, który ma być potem stosowany w praktyce życiowej. Ta wierność Magisterium również pozwoli kapłanom usilnie troszczyć się o jedność ich osądów, ażeby wiernym oszczędzić niepokojów sumienia” (FC 73).

Niemniej jednak duszpasterze powinni korzystać z dobrze przygotowanych pracowników świeckich (lekarzy, psychologów, pracowników socjalnych, prawników itp.). Stąd konieczność ich stałej formacji zarówno zawodowej, jak i duchowej. Jak podkreśla papież, „specjaliści, zwłaszcza ci posiadający doświadczenie towarzyszenia, pomagają we wdrażaniu propozycji duszpasterskich w realne sytuacje i konkretne troski rodzin” (AL 204).

Papież Franciszek wielokrotnie podkreśla w adhortacji *Amoris laetitia*, że nie ma zamiaru ustanawiać duszpasterstwa rodzin czy skupiać się na dyskusjach doktrynalnych

¹¹ A. Schneider, *Amoris laetitia – potrzeba wyjaśnienia*, www.pch24.pl/amoris-laetitia-potrzebaa-wyjasnienia,42990 (5.05.2016).

(por. AL 3, 199). To pozostawia biskupom i Kościołom lokalnym. Efektem tego jest pojawienie się różnych sprzecznych ze sobą interpretacji. Jedni głoszą, że nauka Kościoła w tej materii nie ulega zmianie. Natomiast wielu biskupów i kapłanów głosi, że adhortacja „stanowi jasne otwarcie na udzielanie Komunii Świętej osobom rozwiedzionym i żyjącym w nowych związkach, nie wymagając od nich życia we wstrzemięźliwości”¹². Mamy więc do czynienia z sytuacją, gdzie nie ma jednej prawdy w odniesieniu do nierozdzielności małżeństwa oraz w odniesieniu do możliwości dopuszczania do Eucharystii osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach. To powoduje zamęt co do interpretacji niektórych wypowiedzi adhortacji. To skutkuje nade wszystko powstaniem różnych praktyk duszpasterskich. Powstaje też sprzeczność pomiędzy doktryną a życiem, doktryną a praktyką duszpasterską. Dlatego coraz częściej duszpasterze pracujący w parafiach pytają, co powinni robić, jakie decyzje podejmować jako spowiednicy, czy rzeczywiście nauka Kościoła w tej materii uległa zmianie. Co więcej ci kapłani, którzy starają się stosować dotychczasowe nauczanie Kościoła w tej kwestii, spotykają się z krytyką, że nie stosują nauczania papieża Franciszka. Skoro więc to biskup jest zobowiązany przez papieża do podejmowania decyzji, kapłani słusznie oczekują od swoich biskupów, zwłaszcza w Polsce, określenia jasnych zasad postępowania duszpasterskiego w odniesieniu do osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach.

Rodzi się również pytanie: czy mamy jeden Kościół, na czele którego stoi pierwszy Nauczyciel i Pasterz – Następca św. Piotra, który winien być gwarantem jedności wiary i sakramentalnej dyscypliny? Czy dochodzi do sytuacji, że będziemy mieli wielość kościołów partykularnych, pośród których każdy na swój sposób, w oparciu o własną tradycję i kulturę, będzie określać własne reguły i zasady postępowania?

Wymownie brzmią tu słowa biskupa pomocniczego w Astanii Athanasiusa Schneidera: „Jest zatem nagłą koniecznością, aby Stolica Apostolska potwierdziła i na nowo ogłosiła cytowane sformułowanie z *Familiaris consortio* nr 84, na przykład w formie autentycznej interpretacji *Amoris laetitia*. [...]. Brak oficjalnego i wyraźnego potwierdzenia formuły z *Familiaris consortio* nr 84 przez Stolicę Apostolską mógłby przyczynić się do coraz większego zamętu dyscypliny sakramentalnej, co rodziłoby stopniowe, nieuniknione skutki na płaszczyźnie doktrynalnej. W ten sposób powstałaby sytuacja, w której w przyszłości można by użyć następującego stwierdzenia: «Cała ziemia jęczała i dziwiła się, że w praktyce zaakceptowała rozwód»”¹³.

LITERATURA

Amoris laetitia nie zmienia nauczania Kościoła, www.fronda.pl/a/amoris-laetitia-nie-zmienia-nauczania-kosciola,70945.html (5.05.2016).

Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, Tarnów 2007.

Benedykt XVI, *Orzeczenia sądowe muszą odzwierciedlać prawdę o małżeństwie*, <http://www.diecezja.rzeszow.pl/2015/04/benedykt-xvi-do-roty-2011/> (5.05.2016).

¹² A. Schneider, *Amoris laetitia* – potrzeba wyjaśnienia, art. cyt.

¹³ A. Schneider, *Amoris laetitia* – potrzeba wyjaśnienia, art. cyt.

Baldisseri L., *Sinodo dei Vescovi. III Assemblea Generale Straordinaria. Le sfide pastorali sulla famiglia nel contesto dell'evangelizzazione. Instrumentum laboris. Presentazione*, w: *La famiglia è il futuro. Tutti i documenti del Sinodo straordinario 2014*, a cura di A. Spadaro, Milano 2014, s. 47–49.

Baldisseri L., *Sinodo dei Vescovi. XIV Assemblea Generale Ordinaria. Instrumentum laboris. Presentazione*, w: *La famiglia oltre il miraggio. Tutti i documenti del Sinodo ordinario 2015*, a cura di A. Spadaro, Milano 2015, s. 74–75.

Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Kraków 2016.

Franciszek, Motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus* (15 sierpnia 2015), „L'Osservatore Romano” 9 września 2015, s. 3–4.

Franciszek, Motu proprio *Mitis et misericors Iesus* (8 września 2015), „L'Osservatore Romano” 9 września 2015, s. 5–6.

Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Watykan 1981.

Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Wskazania na temat formacji seminarzystów odnośnie problemów związanych z małżeństwem i rodziną*, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. 2, red. K. Lubowicki, Kraków 1999, s. 127–149.

Papieska Rada ds. Rodziny, *Duszpasterstwo osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach. Zalecenia*, w: *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. 2, red. K. Lubowicki, Kraków 1999, s. 433–438.

Schneider A., *Amoris laetitia – potrzeba wyjaśnienia*, www.pch24.pl/amoris-laetitia-potrzebaa-wyjasnienia,42990 (5.05.2016).

Sinodo dei Vescovi. III Assemblea Generale Straordinaria. Documento preparatorio, w: *La famiglia è il futuro. Tutti i documenti del Sinodo straordinario 2014*, a cura di A. Spadaro, Mediolan 2014, s. 37–46.